

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-004-9-15>

РОЛЬ РІЗНОЕТНІЧНИХ ТОВАРИСТВ У РОЗВИТКУ ХОРОВОГО МИСТЕЦТВА ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТЬ

Романюк Л. Б.

*кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри музичної україністики
та народно-інструментального мистецтва
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»
м. Івано-Франківськ, Україна*

Західна Україна увійшла в європейську та світову історію як один з найбільш самобутніх регіонів, що був могутнім осередком культурно-мистецького і суспільно-політичного життя. Будучи органічною частиною Центрально-Східної Європи, ця земля увібрала традиції й особливості, які притаманні європейській культурі. Регіон динамічно розвивався, і незважаючи на відсутність власної державності та приналежність у різний час до Австрії, Австро-Угорщини, Польщі, Чехії, Румунії, його культурне, суспільно-політичне, економічне життя становило різнобарвну палітру, яка характеризувалася поліконфесійністю, полімовністю, поліетнічністю, і виразної багатовекторності досягла в період другої половини ХІХ – першої половини ХХ ст. Цей відрізок часу є важливою добою розвитку музичного мистецтва, коли виділяються окремі сильні осередки культури та співіснують і взаємодіють культурно-мистецькі традиції різних народів [2].

Суспільно-політичні рухи другої половини ХІХ – початку ХХ ст. стимулювали до культурно-мистецького і соціально-політичного життя широкі верстви населення регіону. Новою формою його організації у 1860-х роках стали товариства, що виникли на основі нових конституційних законів. Використовуючи правові передумови, та розвиваючи свою діяльність у руслі актуальних для означеного періоду тенденцій громадськість зуміла створити розгалужену сітку мистецьких, господарських та політичних організацій, метою яких стало усебічне забезпечення духовних і економічних потреб суспільства. Організація численних громадсько-просвітницьких та музично-мистецьких товариств різнонаціонального спрямування, в практиці яких вагоме значення мало хорове виконавство, відповідало прагненню різних етнічних спільнот

регіону до національного самовираження. Хорове мистецтво, яке завжди було носієм загальнонародських традицій у духовному всесвіті української нації, тісно пов'язане з етнічною ментальністю, що має глибинні народнописані та церковно-хорові традиції. Для Західної України хорова музика стала засобом національного самоствердження, збереження рідної культури в умовах іноземної експансії. Незважаючи на неоднозначність суспільно-політичної ситуації, хорове мистецтво західного регіону постійно зміцнювалося й розвивалося в напрямі від аматорства до професійної майстерності. Відтак, хорове виконавство займає одне з провідних місць серед інших видів музикування за інтенсивністю розвитку та масштабом впливу на музичну культуру західноукраїнського регіону.

Чинником, який найбільше сприяв активізації музичного життя Західної України, стало створення різноманітних товариств, діяльність яких була спрямована на освітньо-виховну та культурно-просвітницьку сфери. В їх практиці одне з центральних місць займало хорове мистецтво. Хорові колективи при громадсько-просвітницьких товариствах «Просвіта», «Січ», «Сокіл», «Академічне братство», «Руська Бесіда» проводили активну концертну діяльність, розвинули світське хорове мистецтво і сприяли популяризації та підвищенню рівня хорового виконавства на теренах Західної України. Організаторами хорів були як аматори, так і професійні хормейстери, котрі були наділені здібностями до створювання творчих колективів, заохочення до співу широких верств громадськості. Слід відзначити свого роду діяльний універсализм «Просвіти», яка стала масовою і найбільш впливовою, культурно-освітньою силою у Галичині, головними завданнями її діяльності було визначено заснування хорів, оркестрів, виховання диригентів для гуртків; відкриття навчальних курсів для диригентів; влаштування вистав і концертів; організацію хорових конкурсів.

Хорове виконавство було важливою складовою діяльності музичних товариств. Тогочасні аматорські об'єднання вибудовували ефективні магістралі до увиразнення національних ідентичностей через активну культурно-просвітницьку, патріотичну діяльність, що сприяло збереженню національної історичної пам'яті. Вони стали основою, на якій професійно зростала ціла плеяда співаків і диригентів, різних за фаховим спрямуванням, а також аматорів. Музичні товариства інспірували заснування консерваторій, оперних театрів, філармоній, утворення хорів, оркестрів, камерних ансамблів, що об'єднували талановитих митців різних національностей, які згодом репрезентували західноукраїнське мистецтво у світі. Серед цих мистецьких утворень

багатогранністю вирізняється «Галицьке музичне товариство» (від 1919 р. переіменоване в «Польське музичне товариство»), що діяло у Львові з 1830-х років XIX ст. та об'єднало шанувальників музики і музикантів-професіоналів. Утворені в його рамках колективи займали передові позиції у виконанні різножанрової і різностильової хорової, симфонічної, вокально-інструментальної і камерної музики різних епох. Його концертна діяльність заклала основу музичних традицій не лише Львова, але й усієї Західної України, та вплинула на становлення інших музичних об'єднань. Товариство дало поштовх до розвитку різних форм музичного життя, однак найбільше – до розвитку хорового виконавства. Його хорові колективи виконували значну кількість композицій кантатно-ораторіального жанру (Л. Керубіні, Д. Скарлатті, Й. С. Баха, Г. Ф. Генделя, Й. Гайдна, В. А. Моцарта, Дж. Верді, Й. Гуммеля, та ін.), але водночас вони були одними з перших колективів, що співали суто хорову музику (Дж. Перголезі, Г. Аллегрі, С. Монюшка, В. Желенського), що потребувало добрих професіоналів-диригентів та вишколених виконавців [1]. Діяльність Галицького музичного товариства у Львові мала великий вплив на появу подібних інституцій широкого профілю в інших містах Західної України. Так, на Буковині з'являється низка австрійських музичних організацій, які в числі своїх завдань визначають плекання хорового співу, а зокрема: «Gesangverein» («Співацьке товариство», 1859 р.), «Der verein zur forderung der toncunst in der Bucovina» («Товариство сприяння музичному мистецтву на Буковині», 1862 р.). Активною діяльністю у сфері хорової музики вирізнялося польське Музичне Товариство імені Станіслава Монюшка, утворене в 1878-1879 рр. у Станиславові на зразок Галицького музичного товариства.

У другій половині XIX ст. активно розвивалися тенденції, започатковані мистецькими товариствами широкого профілю діяльності, аматорське хорове музикування охоплювало щораз більше коло шанувальників музики. Відтак виникає необхідність у товариствах «вузького» профілю, які б займалися тільки однією сферою музикування, але на вищому, порівняно з багатопрофільними організаціями, рівні. Вони виникають на теренах усієї Західної України і характеризуються нерівнозначністю діяльності.

Хорові товариства відігравали суттєву роль у розвитку музичної культури регіону. Ці об'єднання утворювалися як окремі музичні організації або при навчальних закладах та інших немусичних інституціях. Переважно такі товариства формувалися на основі національних ознак, іноді за соціально-класовим складом, а основним

завданням було плекання народної пісні та поширення хорового співу серед широких верств населення регіону. Серед них: товариство чоловічого співу «Гармонія» (1861 р.), товариство жіночого співу «Конкордія»; польські співочі товариства «Лютня» (1880 р.), «Ехо» (1886 р.), «Бард» (1908 р.), «Гейнал» (1909 р.), «Гендзьба» (1910 р.), які діяли у Львові та інших містах регіону і поєднали у любові до співу німців, поляків та українців. Така міжетнічна мистецька комунікація в багатонаціональному середовищі Західної України була типовим явищем для того часу і сприяла розвитку різних сфер культури, у тому числі й музичної.

Поряд з польськими і німецькими товариствами, поява яких спонукала до активізації хорового концертного життя, зростання рівня виконавства, формування досить потужної композиторської плеяди, велику роль відігравало українське хорове товариство «Боян», засноване у Львові 1891 року. Згодом його філії були відкриті у багатьох містах Галичини (Перемишль, Бережани, Стрий, Коломия, Станиславів, Чернівці, Тернопіль, Снятин, Самбір, Дрогобич, Тереховля, Калуш, Борислав, Сянок, Броди, Кіцмань, Чортків та ін.), в Наддніпрянській Україні (Київ, Полтава) та в діаспорі (Нью-Йорк, Детройт (США), Вінніпег (Канада)). Свою діяльність товариство розгорнуло за декількома напрямками: освітньо-виховним, просвітницько-пропагандистським, концертно-виконавським, видавничо-публіцистичним. Відповідно до цього створювалися хорові колективи, бібліотеки, освітні заклади, де існували хорові відділення, видавництва з численною національною хоровою літературою тощо [3]. Під впливом «Бояна» на початку XX ст. було організовано Львівський академічний хор «Бандурист» (1906 р.), співоче товариство «Сурма» (1926 р.).

Єврейська громада регіону дещо пізніше, порівняно з іншими етнічними групами, активізувала свою діяльність щодо заснування мистецьких товариств. В 1919 р. у Львові було засновано поважну музичну інституцію «Єврейське музичне товариство», хорова секція якого мала у своєму розпорядженні чоловічий і мішаний хор, що виконував різножанрову та різностильову музику. Згодом, у 1928 р. було засновано «Єврейський академічний хор», і подібні хорові утворення активно поширюються територією усієї Західної України того часу. Їх поява стала важливим моментом утвердження єврейської спільноти як самодостатньої, сприяла трансформації її національної свідомості в напрямку інтеграції в культурний простір Європи.

Отже, динамічний процес формування і розвитку різнонаціональних музичних товариств відповідав високому рівню громадської

самосвідомості, прагненню різноетнічних спільнот Західної України до національного самовираження. Національно-об'єднувальна функція музичних товариств найбільше виявилася у домінуванні хорового виконавства як найбільш демократичного виду музикування в регіональній культурній традиції. Активні міжнаціональні контакти у хоровій сфері зумовили динаміку активізації та професіоналізації музичного життя на теренах Західної України.

Література:

1. Мазепа Т. Соціокультурний феномен європейських музичних товариств XIX – початку XX століть на прикладі Галицького Музичного Товариства : монографія. Львів : Растр-7, 2017. 472 с.
2. Монолатій І. Особливості міжетнічних взаємин у західно-українському регіоні в Модерну добу : монографія. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2007. 280 с.
3. Ханік Л. Р. Історія хорового товариства «Боян». Львів : Поліграфічний технікум УАД, 1999. 122 с.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-004-9-16>

ДЖАЗ ТА УКРАЇНСЬКИЙ МЕЛОС В ІСТОРИЧНІЙ ДИНАМІЦІ ЖАНРУ ОБРОБКИ НАРОДНОЇ ПІСНІ

Соловйов А. М.

*аспірант кафедри образотворчого мистецтва,
музикознавства та культурології*

Науковий керівник: Зав'ялова О. К.

*доктор мистецтвознавства, професор
Сумського державного педагогічного університету
імені А. С. Макаренка
м. Суми, Україна*

Велика кількість джазменів різних напрямів сьогодні звертаються до народного українського мелосу та жанру його обробки. Відповідна концертна практика демонструє багату палітру індивідуальних композиційних прийомів оригінального прочитання народної пісні. Під «обробкою» ми розуміємо відтворення фольклорного першоджерела у новому культурному просторі: від едиційного (нотація зразків усної